

POSTANOWIENIE

Dnia 13 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Karol Weitz

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku W. K.

przy uczestnictwie [...] o podział majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 13 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w K.

z dnia 11 sierpnia 2015 r., sygn. akt II Ca .../15,

**uchyla zaskarżone postanowienie i oddala apelację;
pozostawia rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego w orzeczeniu kończącym sprawę.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem wstępnym z dnia 1 grudnia 2014 r. Sąd Rejonowy w K. ustalił, że w skład majątku wspólnego wspólników spółki cywilnej d. A. M i W K. w K. wchodzi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego położonego w K. przy ulicy N. znajdujące się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „W.” w K.

Sąd Rejonowy ustalił, że przydział spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu użytkowego został dokonany na rzecz M. K. W świetle obowiązującej wówczas ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze, inne rozwiązanie nie było bowiem możliwe. Art. 215 § 1 w zw. z art. 238 § 1 tego prawa (w brzmieniu

z daty przydziału lokalu) stanowił, że spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego mogło należeć tylko do jednej osoby albo do małżonków. Inne oświadczenie o przydziale byłoby nieważne.

W ocenie Sądu Rejonowego, mimo że przydział lokalu na rzecz wszystkich wspólników był prawnie niemożliwy, należało rozważyć, czy prawo do lokalu faktycznie wchodziło do majątku wspólnego wspólników. Sąd Rejonowy przesądził tę kwestię w sposób pozytywny. Wskazał, że lokal od początku miał być przeznaczony do prowadzenia w nim działalności gospodarczej przez wspólników polegającej na naprawie pojazdów. Podkreślił także, że w umowie zawartej pomiędzy „spółką cywilną” i pośrednikiem prawnym SM W. w dniu 22 grudnia 1988 r. w sposób wyraźny zaznaczono, że wspólnicy („których prawa i obowiązki z umowy były identyczne i równe”) mieli zrealizować inwestycję z zamiarem uzyskania własnościowego prawa do lokalu użytkowego i w związku z tym każdy z nich był zobowiązany do wstąpienia w poczet członków spółdzielni, a warunki do otrzymania lokalu w momencie jego przydziału powinni spełniać obaj wspólnicy. Sąd wskazał ponadto na fakt finansowania przez wspólników spółki cywilnej przedmiotowego lokalu, pokrywanie kosztów eksploatacyjnych, czynienie nakładów itp.

Na skutek apelacji uczestników B. K. i G. K. – spadkobierców M. K., postanowieniem z dnia 11 sierpnia 2015 r. Sąd Okręgowy w K. zmienił rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego, ustalając że w skład majątku wspólnego spółki cywilnej d. A. – M. i W. K. w K. nie wchodzi będące przedmiotem sporu spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego.

Sąd Okręgowy zaaprobował ustalenia faktyczne poczynione w sprawie, ale nie zgodził się z ich oceną prawną. Wskazał, że zakwalifikowanie określonego prawa jako ograniczonego prawa rzeczowego uzależnione jest od spełnienia przesłanek formalnych warunkujących jego istnienie. Podkreślił, że spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego powstaje w sposób uregulowany przepisami prawa spółdzielczego – w okolicznościach niniejszej sprawy następowało to w drodze przydziału. Skoro w 1998 r. obowiązywał zakaz wielopodmiotowości tego prawa, to nie można twierdzić, że przysługiwało ono łącznie wspólnikom spółki cywilnej.

Zdaniem Sądu Okręgowego, oceny tej nie zmienia wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 czerwca 2001 r., stwierdzający niezgodność art. 215 § 1 pr. spółdz. z art. 32 w zw. z art. 2, art. 64 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Wyeliminowanie przepisu z obrotu prawnego nie spowodowało przekształcenia dotychczasowego prawa w prawo o odmiennej strukturze podmiotowej. Sąd Okręgowy podkreślił także, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie dokonano żadnej czynności prawnej mającej na celu uwzględnienie pozostałych współników w treści spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu (co do formy takiej czynności, zob. art. 17² ust. 4 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych).

Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wniósł wnioskodawca, zaskarżając je w całości. W skardze, opartej na pierwszej podstawie kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), skarżący zarzucił naruszenie art. 215 § 1 w zw. z art. 238 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (w treści obowiązującej do dnia 6 lipca 2001 r.) w zw. z art. 64 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 7 oraz art. 8 ust. 2 Konstytucji RP i wnosił o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

Uczestnicy ad. 1 i ad. 2 B. K. i G. K. wnosili o oddalenie skargi kasacyjnej w całości oraz o orzeczenie o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyrokiem z dnia 29 czerwca 2001 r. K 23/00 (OTK 2001/5/124) Trybunał Konstytucyjny stwierdził niekonstytucyjność art. 215 § 1 Prawa spółdzielczego, statuującego zasadę jednopodmiotowości spółdzielczego prawa do lokalu. Rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie problemu, czy spółdzielcze prawo do spornego lokalu użytkowego powstałe na skutek przydziału z dnia 16 stycznia 1998 r. na rzecz M. K. wchodzi do majątku wspólnego współników spółki d. A. M i W K. w K., czy też stanowi tylko jego majątek, zależy od oceny, czy powołany wyrok Trybunału wywiera skutki jedynie na przyszłość (działanie prospektywne), czy od daty wejścia w życie tego przepisu (działanie retrospektywne). W doktrynie prawa zdecydowanie przeważa pogląd o powstawaniu skutków wyroków Trybunału od chwili ich opublikowania, (*ex nunc*), chyba że Trybunał oznaczył inny termin

wejścia swojego orzeczenia w życie. Natomiast Sąd Najwyższy w swoim orzecznictwie przyjmuje, że wyroki Trybunału orzekające niezgodność przepisu z Konstytucją działają *ex tunc*, chyba że Trybunał oznaczy inną datę wejścia w życie swojego orzeczenia. Najkrócej rzecz ujmując, wsteczne działanie wyroków Trybunału uzasadnia się obiektywnym walorem jego rozstrzygnięć (albo dana norma jest zgodna z Konstytucją, albo nie – *tertium non datur*) i ich deklaratoryjnym charakterem (niezgodność z Konstytucją lub z aktem wyższego rzędu istniała od daty uchwalenia zakwestionowanego przepisu). Podstawę normatywną takiego stanowiska upatruje Sąd Najwyższy w art. 190 ust. 3 Konstytucji, w którym mowa jest o „utracie mocy obowiązującej aktu normatywnego”, co oznacza niemożność jego stosowania oraz w art. 190 ust. 4, który stanowi podstawę do wznowienia postępowania w sprawach, w których zapadło orzeczenie sądowe lub decyzja administracyjna na podstawie przepisu uznanego przez Trybunał za niekonstytucyjny. Szerokiego przeglądu orzecznictwa w aspekcie czasowego działania wyroków Trybunału Konstytucyjnego dokonał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 stycznia II CSK 335/10 (OSNC 2011, nr 10, poz. 114), w którym uznał - co do zasady – słuszność poglądu o działaniu wyroków Trybunału *ex tunc*, czyniąc jednak ważne zastrzeżenie, że wsteczna skuteczność tych wyroków nie działa w zakresie, w którym naruszałoby to zasadę ochrony praw nabytych. Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela stanowisko wyrażone w tym orzeczeniu. W jej realiach nie wchodzi w rachubę zastosowanie ochronnej klauzuli praw nabytych, o których mowa w powołanym judykacie. Oznacza to, że oparcie zaskarżonego postanowienia wstępnego na treści przepisu art. 215 § 1 Prawa spółdzielczego, którego niekonstytucyjność stwierdził Trybunał Konstytucyjny, stanowiło naruszenie prawa materialnego. Sąd Okręgowy przywiązał nadmierną wagę do tego, że wnioskodawca nie dopełnił formalności, które umożliwiałyby skorygowanie pierwotnego przydziału lokalu opiekującego tylko na M. K. i objęcie tym przydziałem wszystkich współników spółki. Niedopełnienie tych czynności natury organizacyjno – technicznych nie mogło jednak prowadzić do pobawienia wnioskodawcy prawa do udziału w spółdzielczym prawie własnościowym lokalu użytkowego.

Dlatego też Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. uchylił zaskarżone postanowienie i zmienił je, oddalając apelację oraz pozostawiając rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w orzeczeniu kończącym sprawę.

aj

kc